

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський національний
технічний університет**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 29

**Кропивницький
2021**

Наукові записки. Кропивницький: ЦНТУ, 2021. Вип.29. 56 с.

Збірник є науковим виданням, в якому публікуються основні результати наукових робіт викладачів, студентів та магістрантів університету.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Центральноукраїнського національного технічного університету, протокол № 11 від 30 грудня 2021 року.

Редакційна колегія:

Черновол М.І.	д.т.н., професор (головний редактор)
Левченко О.М.	д.е.н., професор (заступник головного редактора)
Будулатій В.В.	відповідальний секретар
Жовновач Р.І.	д.т.н., доцент
Гречка А.І.	д.т.н., доцент
Кропивний В.М.	к.т.н., професор
Магопець С.О.	к.т.н., доцент
Медведева О.В.	к.б.н., доцент
Мостіпан М.І.	к.б.н., доцент
Миценко І.М.	д.е.н., професор
Настоящий В.А.	к.т.н., доцент
Шмельов В.М.	к.т.н., доцент
Орлик В.М.	д.іст.н., професор
Дідик О.К.	к.т.н., доцент
Павленко І.І.	д.т.н., професор
Сибірцев В.В.	д.е.н., доцент
Пальчук О.В.	к.е.н., доцент
Плешков П.Г.	к.т.н., доцент
Свірень М.О.	д.т.н., професор
Зайченко В.В.	д.е.н., доцент
Смірнов О.А.	д.т.н., професор
Магопець О.А.	к.е.н., доцент

УДК 811.111

Ю.Г. Стежко, доц., канд. пед. наук

Національний авіаційний університет, м. Кропивницький

Продуктивні методи перекладу безеквівалентних термінів

У статті розглядаються особливості перекладу термінів та соціокультурна обумовленість їх безеквівалентності. Розкривається описово-пояснювальний метод як продуктивний прийом елімінації безеквівалентності, наводяться міркування щодо семантичної обумовленості терміну контекстом ужитку. **термін, переклад, безеквівалентні терміни, контекст, метафора, лексико-семантичні прийоми перекладу**

Проблема перекладу науково-технічних термінів завжди була на вістрі лінгвістичних досліджень, однак особливої гостроти вона набула з масовим застосуванням комп'ютерних інформаційно-комунікативних технологій.

Серед усього континууму термінів терміни комп'ютерних технологій у своїй більшості становлять найбільш складну і водночас найменш досліджену групу термінів - безеквівалентних термінів. Тож дослідження з перекладу англомовних наукових термінів як ніколи на часі.

Однак говорити про відсутність уваги науковців до теми перекладу термінів не доводиться. Аналіз наукової літератури дає нам зразки фундаментальних досліджень за авторством мовознавців та термінологів О. Ахманової, Л. Бархударова, Л. Білозерської, В. Бондалєтова, Л. Борисової, Б. Головіна, В. Карабана, Т. Кияка, Г. Колшанського, В. Комісарова, О. Кочерги, О. Курило, В. Манакіна, М. Мостового, Н. Подольської, О. Пономарева, В. Прохорової, О. Реформатського, Я. Рецкера, О. Суперанської, А. Федорова, П. Ходолєєвої, О. Циткіної, О. Швейцера, С. Яреми та інших, чиї здобутки лягли і в основу нашого дослідження. Утім, як на нас, бракує досліджень з проблем подолання термінологічної безеквівалентності, особливо розробок прикладного рівня, позаяк безеквівалентність розглядалася, головню, у царині художнього перекладу.

Наразі метою нашого дослідження є висвітлення природи безеквівалентності термінів та продуктивність описово-пояснювального методу її елімінації на зразках перекладу англійських термінів комп'ютерних технологій.

За методологічну основу маємо синергетичне бачення мови як дисипативної системи та фундаментальні роботи В. фон Гумбольдта, О.Потебні, Ф. де Соссюра, Г.Фреге та інших видатних мовознавців.

Наразі, як свідчить аналіз наукових текстів, українська комп'ютерна терміносистема формується, головню, під англійським впливом. Вимоги однозначності, точності передачі мовою перекладу співвідношення іншомовного терміну з тим чи іншим денотатом потребують ретельного вибору методу перекладу.

Назагал розвиток національної терміносистеми відбувається двома шляхами: шляхом безпосереднього запозичення - транслітерації, калькування іншомовних термінів шляхом створення зрозумілих термінів пояснювально-описовими засобами національної мови зі збереженням змістовного наповнення іншомовного терміну міжнародного ужитку. І щоразу "як інтернаціональний, так і український варіанти термінології удосконалювалися, часто перехрещувалися і в результаті взаємозбагачувалися" [3, с. 15].

Зазначимо, що метод перекладу залежить від структурної будови терміну та можливостей української мови у відображенні онтологічного засновника на науковому рівні. Відтак при перекладі неприпустимо формально зосереджуватися лише на терміні, безвідносно до реконструкції всього комплексу, чинників, що його формують. Перекладацька діяльність не терпить шаблонності, не піддається алгоритмізації, кожна конструкція терміну вимагає окремого підходу до передачі змісту поняття і у багатьох випадках ґрунтується на позалогічних формах осягнення дійсності. Тож переклад - це завжди творчий вибір єдино вірного відповідника з усього спектру альтернатив на основі зіставлення лексичних, семантичних можливостей мов у відображенні дійсності, позначеної терміном, а то й керуючись методом аналогії.

Аналіз практики термінологічних перекладів свідчить про домінування методів транслітерації та калькування. Однак

значний обсяг термінів, за деякими підрахунками - до десяти відсотків - не мають еквівалента в українській мові і не підпадають ні під траскодування, ні під калькування, а потребують описово-пояснювального перекладу.

Наразі на практиці перекладачу у галузі комп'ютерних інформаційно-комунікативних технологій усе частіше доводиться стикатися із феноменом безеквівалентності. Безеквівалентними термінами називають ті терміни, котрі з різних причин не мають відповідників, які б точно відтворювали понятійні ознаки у мові перекладу. Які ж це причини? Відповідь знаходимо у словах Л.Латишева: „Безеквівалентні терміни виникають у результаті такого очевидного факту, що наукові відкриття, технічні удосконалення, технологічні інновації відбуваються та виникають спочатку в одній країні, а потім стають надбанням інших. Тому й відповідне збагачення понятійного апарату в тій або іншій сфері відбувається нерівномірно: на певних етапах одна мова випереджає іншу” [2, с. 121]. Тож, безеквівалентність, яку інколи слушно визначають як тимчасову безеквівалентність, обумовлена як іншомовним науковим випередженням, так і національними лінгвокультурними особливостями.

Навіть побіжне зіставлення англійської та української мови дає розуміння істотних відмінностей у культурах термінотворення. Безеквівалентна лексика становить свого роду маркер національної культури, науки - передати їх засобами іншої мовної культури стає можливим лише описово-пояснювальним методом перекладу. Наприклад: “cursor” - екранний покажчик мишки (комп.), “accredited person” - особа, що засвідчує акредитування, “name plate” - табличка з паспортними покажчиками.

Багато у чому українська термінологічна безеквівалентність пояснюється комплексністю, інтегративністю науки, а звідси і багатокомпонентністю англійських термінів, які становлять істотний прошарок у загальному їх континуумі. Багатокомпонентні англійські терміни складають такі синтаксичні конструкції, котрі в перекладі доводиться перебудовувати під закони української мови. В англійській науковій терміносистемі є в широкому ужитку дво та більш компонентні безприменникові конструкції на кшталт “fine dispersed powder”, “water cooling tower”, “sulphur recovery plant” (О.Іващишин), що не надто поширено в українському

термінотворенні. Подолання безеквівалентності описово-пояснювальним перекладом здійснюється тлумаченням не окремих слів чи словосполучень, а самого змісту шляхом - творення нового, але відповідного оригіналу, слова, фрази уже згідно норм української мови.

Наразі методологічно маємо виходити з того, що безеквівалентність в лінгвістиці, зокрема, в термінознавстві, означає відсутність лексичної одиниці (точного співпадіння значення лексем), яка б позначала зміст предмету або явища, але аж ніяк не неперекладність. Перевага описово-пояснювального методу над калькуванням чи транскодуванням полягає у тому, що за всіх умов є можливість передати зміст іншомовного терміну мовою перекладу, питання лише за ступенем досягнутої еквівалентності. У термінознавстві елімінація безеквівалентності означає особливу форму інтерпретації терміну - пояснення змісту його онтологічного засновника мовою перекладу. В багатьох випадках описово-пояснювальний метод - створення нового лексичного утворення з еквівалентним змістом згідно контекстуальної функції - є чи не єдиною доступним способом перекладу англійських термінів. Наразі проблема перекладу наукових термінів постає, передусім, проблемою семантики і стосується відповідності значення терміну мови перекладу та оригіналу згідно його контекстуального ужитку.

Ми наголошуємо на обумовленості значення термінів контекстом ужитку, позаяк, як засвідчив аналіз наукових публікацій, в колах термінологів не існує одностайності щодо семантичної однозначності терміну як “постійної рівнозначної відповідності, як правило, не залежної від контексту” [5, с. 76-77]. В означеному дискурсі нам імпонує думка А.Федорова, що “терміни, як правило, в скільки-небудь спеціальному тексті частотні і відіграють у ньому важливу смислову роль. Але так само, як і звичайні слова, вони можуть бути багатозначні, виступаючи і в області техніки або науки як назви різних речей і понять в залежності від контексту... Умовою вірного перекладу, тобто вибору потрібного слова з числа тих, які служать передачею терміна першотвору у різних його значеннях, є правильне розуміння того, про що мовиться у контексті, тобто знання явищ дійсності і їх назв” [4, с. 246-247]. У руслі думки А.Федорова

правомірним буде відзначити об'єктивну детермінованість семантики терміну контекстом ужитку, а назагал - онтологічним засновником.

Семантика терміну є узагальненим відбитком істотних ознак денотата крізь призму тієї чи іншої галузі науки. Позаяк поняття є вторинним, похідним від людських знань про дійсність, то природно, що можливим є контекстуально широке поле варіацій перекладу термінів, семантики, далекої від “найближчого значення”, наведеного у лінгвістичному словнику. Наприклад, термін “функція” семантично залежить від ужитку (в математиці, фізиці, біології), або ж англійський термін “power” - може означати потужність, силу, енергію, ступінь тощо, “rectifier” - випрямляч, детектор, ректифікатор, очисник. Так само український термін *диспетчер* у широкому ужитку означає суб'єкта-керівника руху транспорту, а у комп'ютерній термінології - програму-розподільник і т.д. “Правильне розуміння іншомовного терміна, - пише А.Федоров, - означає і можливість правильного вибору слова для його перекладу. Так, німецьке “Braunkohle” і англійське “brown coal” російською передаються як “бурый уголь” (людина, що знає предмет, ніколи не скаже “коричневый уголь”)” [4, с. 248]. Отже, вибір відповідника мови перекладу передбачає розуміння галузевого значення терміну, його культурної конотації. Як правило, термін уживається у декількох текстах, тож на практиці для вірного вибору відповідника в мові перекладу перекладач має можливість зіставити якомога більше випадків ужитку терміну з тим, щоб визначитися з його конкретним контекстуальним змістом. Зауважимо, що кожна конструкція терміну за різних стилістичних чи семантичних можливостей англійської та української мови потребує попереднього осмислення галузевого ужитку терміну задля досягнення еквівалентності в мові перекладу.

Утім особливої перекладацької компетенції потребують притаманні англійській культурі термінотворення метафоричність, образність, професійні жаргонізми в позначенні денотата, які, як правило, вживаються з практичною метою - створення свого роду наочності в позначенні доволі абстрактних наукових понять задля полегшення раціонального осягнення сутності речей та явищ, які позначаються терміном, викликаючи у реципієнта бажані асоціації. Метафорична номінація поєднує

денотативне та конотативне значення терміну, а відтак і об'єктивність змісту із суб'єктивним сприйняттям.

Метафоричність, образність термінів є відображенням національного мовного колориту, культурних традицій, ментальних рис нації. Як свідчить аналіз ужитку конструкцій термінів-метафор в англійській та українській мові, вочевидь в кількісному відношенні пріоритет є за англійською терміносистемою. Скажімо, метафоричне позначення хакера - “bot herder”, або ж “birds beak”, що означає “розщеплений” електрод, “slave relay” – “виконавче” реле. Для української лінгвокультури більш характерним є науково-формалізований спосіб термінотворення.

Утім з огляду на лінгвокультурні відмінності мов далеко не завжди є можливість метафоричність англомовного терміну передати українською метафорою, як і навпаки, та це й не є нагальною потребою. Головно, що вимагається від перекладача, це точна передача змісту терміну, пошуку еквіваленту. За відсутності мовно-культурного еквівалента оригінального метафоричного слова у мові перекладу перекладачу доводиться обирати аналог, який, можливо, мав би іншу форму передачі змісту терміну, але викликав би у реципієнта асоціації, близькі до оригінальних. В пошуках еквіваленту метафори перекладач може звернутися до словника або ж специфічної літератури з відповідної галузі науки.

Назагал збереження метафоричності терміну не є імперативом теорії перекладу, не має принципового значення, тож у виборі способу відображення денотату, у разі неможливості віднайти іншомовний метафоричний еквівалент, перекладач може вдатися до передачі змісту терміну неметафоричною конструкцією, створення лексеми із відповідною номінативною функцією на основі семантичного аналізу тексту. Переклад терміну не завжди означає досягнення повної еквівалентності з оригіналом, що не завжди і є можливим - ключовою вимогою є еквівалентність текстів.

Ілюстрацією може бути переклад термінів на кшталт “logic family” використання образності сім'ї для позначення якоїсь системи (сімейства) логічних елементів, “home page” – “домашня” сторінка, що означає сторінку, котру “завантажить” браузер при його ввімкненні, “firmware tuner” – “прошивка” тюнера, що означає заміну версії програмного забезпечення, “hot keys” - “гарячі”

клавiші (на клавiатурi), що означає сполучення клавiш прискороного виклику, “desktop” -- “робочий стiл”, що означає екран монiтору комп’ютера, “rocket” - “кишеня”, що в авiацiйній галузi означає простiр з пониженим тиском (повiтряну яму). Назагал метафору можна охарактеризувати як потужний нацiонально-маркований засiб вiдтворення змiсту термiну, тож перекладач має знатися на культурi iншомовного середовища, враховувати варiативнiсть англiйської мови, скажiмо, iстотнi вiдмiнностi британської та американської мов, культур, що переводить переклад наукових текстiв в площину лiнгвокраїнознавства.

Поряд з метафоричнiстю, образнiстю в англiйській науковiй термiнологiї є доволi поширеним ужиток професiйних жаргонiзмiв, котрi iнколи iменують псевдотермiнами. Термiни-жаргонiзми визначають номiнацiю у сферi професiйної комунiкацiї i використовуються лише групою фахiвцiв з вузької сфери науки, технiки. Уживання жаргонiзмiв як i метафор застосовують, головнo, з прагматичних мiркувань - задля розкриття змiсту термiну у скороченiй формi чи створення бажаної наочностi як додаткового пояснення термiну. Однак можна зустрiти i ужиток професiйних жаргонiзмiв iз намирiв виокремитися у специфiчну групу фахiвцiв, а то й заради жарту чи забезпечення ефекту емотивностi, назагал, непридуманної науковим термiнам. Наприклад, комп’ютерний жаргонiзм “гамовер” вiд англ. “game over” - на професiйнiй мовi означає несанкцiоновану зупинку комп’ютерної програми, жаргонiзмом “мати” або “материнка” на професiйнiй мовi фахiвцiв позначається комп’ютерна плата, котра забезпечує системне управлiння усiма компонентами, акронiм “PC” на жаргонi “пiсюк” - означає персональний комп’ютер, “ans” вiд англ. “answer” (вiдповiдь) на професiйнiй мовi авiаторiв означає вiдповiдь автоматизованої системи, “assy” - професiйне скорочення вiд “assembling” – складання, монтаж i т.д. Приклади свiдчать, що еквiвалентнiсть включає також нацiонально-культурну компоненту. Метафоричнiсть, образнiсть, жаргонiзми як чинники термiнотворення змушують нас поставити пiд сумнiв неспростовнiсть поширеної думки щодо емоцiйної iндиферентностi термiну. Тож переклад жаргонiзмiв додає клопоту тим, що в гонитвi за збереженням форми можна нашкодити продуктивностi

перекладу - спотворити зміст терміну.

Назагал, застосовуючи описово-пояснювальний спосіб елімінації термінологічної безеквівалентності, слід пам'ятати, що переклад має не лише передавати колорит мови оригіналу, але і, що важливо, семантично передавати зміст самого поняття. Тож описовий метод перекладу потребує глибоких знань з тієї галузі науки, терміни якої підлягають перекладу, а у випадках застосування метафор, жаргонізмів тощо то ще й знання культури нації - носія мови оригіналу. Отже не варто покладатися лише на словниковий матеріал, позаяк терміни-метафори, жаргонізми тощо потребують не формального, а творчого підходу до перекладу.

Утім навіть високий рівень володіння мовами не забезпечить перекладача від незрозумілих йому випадків ужитку терміну. Тож як застереження від помилки варто проаналізувати повторюваність терміну в інших текстах, його сполучуваність з іншими термінами з тим, щоб визначитися із конкретним його значенням у тексті, що підлягає перекладу. Назагал “вимагати “стовідсоткового” збігу значень, що виражаються в тексті першотвору і тексті перекладу, було б абсолютно нереальним” [1, с. 12]. Тобто говорити про абсолютний збіг текстів оригіналу та перекладу не є правомірним, можна говорити про максимальний збіг термінів за функціонально-семантичними ознаками, тобто про якомога повну термінологічну еквівалентність. Проте в науково-технічних перекладах, на відміну від художніх, незаперечною залишається вимога однозначності, точності в передачі змісту поняття, неприпустимості обігу синонімів в одному й тому контексті.

Зважаючи на викладене вище, маємо зазначити, що: по-перше, дослідження українського наукового термінотворення має принципове значення для еквівалентного перекладу науково-технічних текстів; по-друге, за відсутністю еквіваленту в українській мові для позначення наукових інновацій іншомовного середовища провідна роль у науковому перекладі належить описово-пояснювальному методу - своєрідному способу інтерпретації інтернаціональних номінацій речей та явищ; по-третє, розв'язання практичних питань перекладу безеквівалентних наукових термінів потребує значного лексичного активу, володіння методикою перекладу наукових текстів, обізнаності у відповідній сфері науки та лінгвокультурних особливостях мов.

Утім розвиток наук, закономірна їх інтеграція і, як наслідок, невинне нарощування обсягів термінів, їх міграції потребують перманентного поновлення досліджень з проблем перекладу наукових текстів, зокрема, розширення знань про семантично-функціональну характеристику лексичної безеквівалентності.

Список літератури

1. Бархударов Л. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / изд.4-е. М.: Издат. ЛКИ, 2013. 240с.
2. Латышев Л. Курс перевода (эквивалентность и способы ее достижения). М.: Междунар. отношения, 1981. 248 с.
3. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: історія і сьогодення. - Львів: Кальварія, 1999. – 110 с.
4. Федоров А. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): учеб. пособие / 5-е изд. СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО “Издательский Дом” “ФИЛОЛОГИЯ ТРИ”, 2002. 348с.
5. Швейцер А. Теория перевода (статус, проблемы, аспекты). М.: Наука, 1988. 215с.

Одержано 10.01.2021

УДК 908

K. Zadoroznij, student of the group CS-21

Svetlana Shcherbyna, Candidate of Pedagogical Sciences

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi

Some features of the education system in Australia

The article deals with some features of the education system in Australia. The article has the following topics:

1. Education in Australia;
2. Australian Flexible Learning Framework;
3. Eleven interesting facts about Australia.

In the topic Educations in Australia, it is said about the higher education that awaits you. In the topic of the Australian Flexible Learning Framework, it will be said about the structure and why this system is needed at all. In the last topic, you will learn interesting facts about learning in this article.

education, students, language, Australia, university

1. Education in Australia

1.1 About Australia

Australia is a very welcoming and diverse country. Almost half of the population were either born overseas or have at least one parent born overseas the languages are spoken by the inhabitants of Australia number up to 260 species. But the main ones are considered: the Australian version of English (15.5 million), Italian (317 thousand), Greek (252 thousand), Cantonese (245 thousand), Arabic (244 thousand), Mandarin (220 thousand), Vietnamese (195 thousand) and Spanish (98 thousand)[1]. It will be a privilege to study and live in such a diverse society.

1.2 Short about Educations in Australia

There are 37 government-funded universities located in Australia, and 2 private universities. You will also find a number of other specialist higher education institutions. There are 26 Australian institutions in the 2022 QS World University Rankings top 500, 7 of which are in the top 100. The highest ranked of these is The Australian National University, which is placed at 27th. The next highest ranked are the University of Melbourne, which is placed at 37th, and the University of Sydney, which is placed at 38th. cities [1].

1.3 Cost of Studying and Living in Australia

The currency used in Australia is the Australian Dollar (A\$) or AUD.

The tuition fees you will be charged for study in Australia will depend on more than one variable. One of these is your home country, and the other is whether you choose to study at a public or private institution. Private higher education institutions are likely to charge more for their courses.

If you are a domestic student, you will not be liable to pay a full tuition fee for your course. This means that you will pay a smaller amount towards your institution fees, and the Australian government pays the remaining amount. The student contribution will differ depending on where you choose to study. For information about how much you will be expected to contribute as a student, please contact the specific institution you are interested in applying to.

If you are an international student, you will be liable to pay a full tuition fee for your course. For an undergraduate bachelor's degree, this can be between A\$15,000 and A\$33,000. For a master's degree, this can

be between A\$20,000 and A\$37,000. For a doctoral degree, this can be between A\$14,000 and A\$37,000. These tuition estimates do not account for higher-value courses, such as veterinary science or medicine. For fee information about these types of courses, please visit the institution's website. You might also be interested in an international scholarship, which could help to fund your studies and living costs. These might be offered by Australian universities, or by an independent funding body.

If you wish to study an English language program, you can expect to pay around A\$300 per week, depending on the length of your course. If you are applying for a vocational course, for example, Certificates I to IV, Diplomas and Advanced Diplomas, you should expect to pay between A\$4,000 and A\$22,000 depending on the level at which you will be studying.

In order to fund your studies, you are able to work part-time. If you are studying for an undergraduate degree, you are able to work up to 40 hours per fortnight during term time. If you are studying for a master's or doctorate degree, you are allowed to work unlimited hours, as long as you are meeting your coursework requirements. If you have to take part in a mandatory work placement for your degree, this does not count towards your 40 hours per fortnight [2].

1.4 Funding to study in Australia

If you are an international student, you will not have access to the same funding assistance as domestic students. This means that if you require help with funding your studies, you will need to apply for a scholarship or bursary to help. Australia has a long history of welcoming international students, so there are normally many options for funding.

As well as individual institutions offering scholarships and funding, there are also government-associated scholarships available for international students.

1.5 How to Apply

If you are an international student, you will need to apply to each of your chosen educational institutions individually, due to the lack of a centralized application system for admission to an Australian educational institution

Each institution might have different requirements for your application, however, there are some standard requirements across

institutions. These include proving that you have sufficient funds, can understand the tuition language to a certain level, and have arranged to be covered by health insurance as an international student. If you require more information, please contact your institution of choice, as they will be able to provide you with assistance.

1.6 Language

Although Australia has no official language, its national language is English.

Most courses are taught in English, and it is likely that you will need to provide evidence of your English language proficiency as part of the entry requirements. If you do not meet the required standard for your course, it is common for institutions to offer English language courses to help you improve.

2. Australian Flexible Learning Framework

The Australian Flexible Learning Framework is a national strategy collaboratively funded by the Australian Government and all of Australia's states and territories.

It is intended to provide the vocational education and training (VET) system with e-learning skills, professional development opportunities, products, resources, and support networks to meet today's increasingly technology-driven learning environment. The Framework has multiple strands, including Toolboxes, New Practices, Benchmarking, Client Engagement, Learnscope (professional development), Networks, and previously Flexible Learning Leaders.

It aims to meet the e-learning needs of students and communities, business and industry, Indigenous learners, and people with disabilities.

The Flexible Learning Advisory Group (FLAG), represented by senior managers from all states and territories, governed the Framework. Overseen by COAG [3].

3. Eleven interesting facts about Australia

1. According to University College London Center for International Higher Education, Australia is expected to soon overtake the UK, the second most popular destination for international education, just behind the United States.

2. Australia is currently home to nearly 700,000 international students. The number of international students has increased by 11% since 2017. Our high-quality education, easy access to student support services, multicultural society, and fantastic lifestyles make Australia an attractive place to study.

3. Our institutions may be relatively young compared to universities such as Oxford in the UK or Harvard in the US, but they are among the best on this list. The University of Melbourne, Australian National University, University of Sydney, University of Queensland, University of New South Wales, and Monash University ranked in the Times Higher Education World University Rankings Top 100 in 2020.

4. Australia has a top-notch higher education system. With more than 22,000 courses in 1,100 institutions, our system was ranked 8th in the ranking of national higher education systems in 2019, according to Universities 21 (U21), higher than countries such as France, Germany, Norway, and Japan.

6. According to the 2018 Department of Education International Student Survey, international students rated 90% satisfied with their experience of living and studying in Australia.

7. Seven of the world's best student cities are in Australia. Almost all of our major cities - Melbourne, Sydney, Brisbane, Canberra, Adelaide, Perth, and the Gold Coast - are ranked in the top 100 student cities in the world, according to the QS Best Student Cities 2019 ranking.

8. The Australian government has invested over \$ 300 million. Australian dollars in scholarship programs for international students. In 2019, Australia offered over 3,000 grants for university studies and short-term courses through the Australia Awards program to students from over 55 countries.

9. Our universities are ranked in the top 50 best universities in the world in a huge range of study areas.

10. Australia has a leading position in the world in many areas of study. The Times Higher Education magazine, in its ranking of the best universities in the world for 2020, highly rated our institutions in the following areas of specialization:

- Arts and Humanities;
- Clinical, preclinical practice and;
- Health care;
- Engineering Science and Technology;
- Life Sciences and Medicine;
- Natural Sciences;
- Social sciences.

11. 15 Nobel laureates came out of the walls of our universities.

From the Nobel Prize for the discovery of penicillin in 1945 to the most recent prize in 2017 for the International Campaign for the Elimination of Nuclear Weapons, Australian alumni are doing well [4].

References

1. Australian Bureau of Statistics. Language Spoken at Home (full classification list)
2. Study in Australia. URL: <https://studylink.com/countries/australia/>.
3. Australian Flexible Learning Framework. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Australian_Flexible_Learning_Framework.
4. Факты об обучении в Австралии. URL: <https://www.studyaustralia.gov.au/russian/why-australia/facts-and-figures>.

Одержано 08.11.2021

УДК 504.75

І.Б. Сергенчук, студ. гр. ЕО-20

С.В. Щербина, доц., канд. пед. наук

*Центральоукраїнський національний технічний університет,
м.Кропивницький*

До питання екологічна ситуації в Канаді

В статті розглядаються екологічні проблеми Канади: зміна клімату, підвищення температури, танення льодовикових шапок, забруднення повітря та ін. В статті приділено увагу шляхам вирішення проблеми охорони навколишнього середовища, екологічній політиці уряду країни.

екологічні проблеми, забруднення, очисні технології, екологічна політика

Екологічні проблеми Канади

Оскільки останнім часом Арктика теплішає швидше, ніж будь-який інший біом, канадці особливо стурбовані впливом зміни клімату. Країна отримує величезні багатства від нафтогазових операцій. Однак на нафтову і газову промисловість припадає чверть викидів парникових газів Канади, причому нафтові піски є найбільш вуглецевими.

© І.Б. Сергенчук, С.В. Щербина, 2021

Видобуток нафтових пісків Альберти є найбільшим промисловим проектом у світі. Трубопроводи, а зокрема будівництво нових трубопроводів у Канаді та США, останнім часом є суперечливою темою. Вчені висловлюють занепокоєння навколо потенційних витоків трубопроводів або масштабних розливів нафти, які можуть мати руйнівний вплив на навколишнє середовище. Хоча Канада прагне зменшити вплив на навколишнє середовище, промисловість нафтових пісків залишається предметом суперечок і однією з найбільш прибуткових національних галузей. Нафтова промисловість є великим виробником викидів вуглецю. З цієї причини в нафтових пісках були введені податки на вуглець і технології уловлювання вуглецю, щоб допомогти зменшити високі викиди. За останні п'ятнадцять-двадцять років відсоток забруднюючих речовин знизився на 30%, але все ще викликає занепокоєння. На півночі знаходяться величезні водойми з приголомшливою токсичністю, які безпосередньо не тільки впливають на територію та створюють загрозу для будь-якої дикої природи поблизу, але й сприяють випаданню кислотних дощів. Через це нафтова промисловість є найбільш негативним явищем для канадського довкілля. Така політика, як податки на викиди вуглекислого газу та технології для безпечного життя, широко використовується, однак рівень впливу все ще перевищує національну та глобальну можливість пом'якшувати негативний вплив на навколишнє середовище.

Зміна клімату

Говорячи про екологічні проблеми, головною проблемою залишається зміна клімату. Хоча деякі науковці стверджують протилежне, наукові дані ясно показують, що середня глобальна температура зростає і відбулися значні зміни в загальному кліматі як в Канаді, так і в глобальному масштабі. У Канаді вживаються заходи для стримування зміни клімату та негативного впливу людини на навколишнє середовище, наскільки це можливо. Environment Canada є ексклюзивною групою, яка вивчає зміни клімату на національному рівні. Вона збирає дані та передає рекомендації стосовно політики та національних зусиль із пом'якшення наслідків. Ця група орієнтована на різноманітні області досліджень та профілактики, починаючи від погодних умов, аналіз води та льоду; зміна локальних температур; якість

повітря; загальні фактори ризику. Все, що підпадає під категорію кліматичного аналізу, вивчається на найвищому рівні, щоб краще зрозуміти вплив людини на навколишнє середовище і таким чином почати боротися з негативними наслідками. Деякі проблеми, що описані нижче, такі як підвищення температури, зміна опадів, танення льодовикових шапок і вічної мерзлоти, а також посилення небезпечної погоди, викликані зміною клімату є основними факторами погіршення екологічної ситуації в Канаді.

Підвищення температури

Однією з найбільш очевидних екологічних проблем, яка стала найбільшою за останні десятиліття є підвищення температури. Насправді те, що зараз науковці називають зміною клімату, колись просто називали глобальним потеплінням. Хоча глобальне потепління було дещо обмеженим терміном, загальне підвищення глобальної температури є однією з найбільш тривожних екологічних проблем, з якими стикається Канада та світ у цілому. Це підвищення температури в першу чергу пов'язане з парниковими газами, які названі так тому, що вони створюють своєрідний бар'єр в атмосфері, затримуючи тепло. Між 1948 і 2014 роками середня температура на суші Канади зросла на 1,6 градуса за Цельсієм. Це вдвічі більше, ніж у середньому по всьому світу, що означає, що температура в Канаді зростає набагато швидше, ніж в будь-якій іншій країні. За прогнозами, середня температура в Канаді підніметься від 2,0 градусів до 9,5 градусів Цельсія протягом поточного століття, якщо рівень викидів не зменшиться (на відміну від середньосвітового показника, який за прогнозами зросте на 5,6 градусів) [1].

Як правило, за останні сімдесят років кількість опадів збільшилася. У всіх провінціях і кліматичних зонах спостерігається загальне зростання. У Канаді також випадає велика кількість снігу в багатьох регіонах. У деяких областях сніг буде постійним протягом зимових місяців, що призведе до значного весняного танення. Відзначено, що площі, які історично були б покриті снігом навесні, неухильно зменшувалися. Це зниження також відбувалося все швидше і швидше в Північній Америці. Цей сніговий покрив та його весняне танення безпосередньо впливає на водопостачання навесні. Оскільки сніг тоне менше, то в теплі

місяці зменшується об'єм води в річках, озерах, струмках і навіть у ґрунтових водах.

Танення крижаних шапок і вічної мерзлоти

Служба льодового захисту навколишнього середовища Канади уважно відстежує арктичний морський лід за допомогою супутникових та віддалених дослідницьких станцій. Останні десять років продемонстрували рекордні втрати кількості наявного морського льоду, а також збільшення змін у складі зазначеного льоду. Те, що іноді називають «великою відлигою», призвело до зниження кількості льодовиків з більш ніж ста п'ятдесяти до менш ніж тридцяти за останні сто років. Крім того, інші льодовики швидко зменшуються в міру підвищення температури навколишньої води. Так само відтанула вічна мерзлота, яка для Канади є більшою частиною її північних територій. Таке танення льоду в Північній Канаді та Арктиці означає, що рівень води в океані різко підвищується, а загальна температура підвищується. З цієї причини танення крижаних шапок і відтавання вічної мерзлоти розглядаються як одна з найбільш тривожних екологічних проблем для Канади та світу в цілому. Це призводить не тільки до втрати середовища існування для арктичних тварин, але й впливає на все життя в океані.

Канада є так званим резервуаром великої кількості прісної води, але Всесвітній фонд дикої природи висловив занепокоєння щодо використання води та перегородження канадських річок. WWF зазначив, що Канада використовує велику кількість води для сільського господарства, промисловості та споживання. Організація охорони природи заявила, що Канада переміщує більше води з одного вододілу до іншого, ніж будь-яка інша країна світу, і ця діяльність може бути руйнівною для екосистем.

Поряд зі змінами загальної глобальної температури, зміна клімату та екологічні проблеми можуть впливати на погодні умови. Зі збільшенням впливу людини на навколишнє середовище збільшуються випадки екстремальних погодних умов у Канаді та в усьому світі. Зазвичай через збільшення парникових газів підвищення температури може означати збільшення вологості в атмосфері, що часто призводить до штормової погоди. Для Канади це зазвичай означає більше дощів і повеней, які були великою проблемою протягом літніх місяців в останнє десятиліття. Взимку

підвищений рівень вологи в атмосфері викликає сильний снігопад або хуртовини. Західна Канада також зазнала збільшення сухої спекотної погоди, що призводить до запізнення отримання врожаю, а також до лісових пожеж із зростаючою частотою. Зокрема, у 2016 році сталася руйнівна лісова пожежа, яка спалахнула у Форт-Мак-Мюррей, Альберта, районі, де в останні роки продовжує спостерігатися більше лісових пожеж [2].

Забруднення повітря

Environment Canada відстежує екологічні проблеми та зміни та відповідає за кураторство звітів про екологічні небезпеки та прогнози. Канадські вчені відстежують дані про викиди, а також прогнозують потенційні проблеми. Однією із сфер, у якій Канада вживає конкретних заходів, є забруднення повітря. Короткочасні забруднювачі клімату викликають особливий інтерес, оскільки зменшення цих забруднювачів може призвести до позитивних змін. Ці забруднювачі, до яких належать метан, озон і чорний вуглець, сприяють виникненню багатьох основних екологічних проблем для Канади та світу. На жаль, Канада мала одні з найвищих рівнів викидів до 2010 року. Відтоді Канада виявила велику зацікавленість до цього питання та є членом-засновником Коаліції з клімату та чистого повітря, сподіваючись пом'якшити деякі з вже завданої шкоди та запобігти подальшому великому впливу на якість повітря у світі та в країні.

Забруднення дорог сіллю

Екологічна проблема дорожньої солі, хоча і не є виключно канадською, безумовно, є набагато більш помітною, ніж у багатьох інших країнах. Через суворі зимові умови дорожня сіль або хлорид натрію значною мірою використовуються для розтоплення льоду на дорогах і запобігання накопиченню снігу для водіїв. Більша частина Канади спостерігає довгі й важкі зими, де снігопади та заморозки є звичайними. Через це великий період року використовують дорожню сіль. Хоча сіль чудово тане лід, щоб зменшити небезпеку водіння та покращити зчеплення з дорогою, вона за своєю суттю несприятлива для навколишнього середовища. Стік з автомагістралей і вулиць призводить до того, що ця сіль вимивається в ґрунт, підвищуючи рівень хлориду від 100 до 4000 разів, ніж звичайний місцевий рівень. Сіль вбиває більшість живих істот і може перешкоджати росту рослин у багатьох ґрунтових

культурах. Ця зміна в структурі ґрунту також впливає на різні мікроорганізми і, у свою чергу, на дику природу в цьому районі. Хоча деякі регіони перейшли від продуктів на основі хлориду натрію на пісок, сіль продовжує залишатися екологічною проблемою в період канадської зими [2].

Екологічна політика Канади

Відчувши на собі багато наслідків зміни клімату, Канада запровадила численні політичні кроки, спрямовані на боротьбу з викидами. Канадський закон про захист довкілля був прийнятий у 1999 році для боротьби з специфічними забруднювачами повітря і мав багато поправок і доповнень з моменту його введення.

Для боротьби з викидами парникових газів в електроенергетиці уряд Канади заборонив створення нових електростанцій, що працюють на вугіллі. Уряд також прийняв постанови, які передбачають зниження викидів транспортних засобів і більш ефективне використання палива. У 2016 році уряд запровадив багатосекторні правила щодо забруднювачів повітря, щоб обмежити кількість оксидів азоту (NOx), що викидаються некомунальними котлами, обігрівачами та стаціонарними двигунами з іскровим запалюванням, що працюють на газоподібному паливі.

Канада також досягла численних екологічних угод з міжнародною спільнотою. Канада була першою розвинутою державою, яка ратифікувала Конвенцію ООН про біологічне різноманіття. Відповідно до цієї угоди уряд Канади перейшов до захисту майже 10 відсотків канадської суші та 3 мільйонів гектарів океану.

Канада також підписала низку угод про управління відходами, зокрема Стокгольмську конвенцію про стійкі органічні забруднювачі та Роттердамську конвенцію про процедуру попередньої усвідомленої згоди щодо деяких небезпечних хімічних речовин.

Канада також бере участь у великих міжнародних екологічних організаціях, таких як Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) і Північноамериканська комісія з екологічного співробітництва [1].

Хоча сектор очисних технологій у Канаді розширюється з кожним роком, цей сектор розвивається не так швидко, як в інших країнах, внаслідок чого країна відстає на світовому ринку.

Канада посідає лише 16-е місце серед 25 найбільших експортерів, а Китай, Німеччина та США займають трійку лідерів експорту. Федеральний уряд інвестував 1,8 мільярда доларів у очисні технології.

Список літератури

1. Research Shows How High-Latitude Lakes Could Have a Big Impact on Carbon Dioxide Levels. URL: <https://www.azocleantech.com/article.aspx>
2. The Biggest Environmental Issues In Canada. URL: <https://www.worldatlas.com/articles/the-biggest-environmental-issues-in-canada.html>

Одержано 06.12.2021

УДК 504.75

П.Г. Цюцюра, студентка групи ЕО-20

С.В. Щербина, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м.Кропивницький*

Аналіз особливостей та шляхів вирішення екологічної проблеми Австралії

Стаття присвячена аналізу досліджень з питань екологічної проблеми Австралії. Австралія систематично стикається з екстремальною погодою — повенями, посухами та лісовими пожежами. В останнє століття положення набагато погіршилася, і вчені запевняють, що всьому виною глобальне потепління.

екологія, екологічна проблема, катастрофа, забруднення, природні ресурси, охорона навколишнього середовища

Одним із пріоритетних завдань охорони навколишнього середовища в Австралії є профілактика забруднення води та водойм. До списку таких забруднень в Австралії, зокрема, входять:

© П.Г. Цюцюра, С.В. Щербина, 2021

викиди нафти і нафтопродуктів, кислотні зливи, пилові та газоподібні атмосферні опади, отрутохімікати, пестициди, побутові, промислові викиди, каналізаційні стоки.

Австралійський сервіс карантину та інспекції з 2000 року запровадив необхідну перевірку щодо випуску баластових вод кораблями, що входять до Австралії. Їм рекомендовано змінювати баластові води аж до заходу в гавань, у відкритому морі або в прибережній зоні. Незважаючи на істотну частку пустель і степових регіонів, країна кенгуру містить великі запаси підземних артезіанських вод, у тому числі найбільше у світі велике Артезіанське водоймище (1 735 000 км). Для Австралії властивий досить великий рівень водоспоживання (в середньому 400 літрів води для однієї людини) [1].

Потрібно мати на увазі і те, що значна кількість австралійських сімей (майже 10%) має свої власні басейни, для заповнення кожного басейну потрібно 80-100 тисяч (або більше) літрів води. Поширені в Австралії (в тому числі у великих містах) сади при житлових будинках за доглядом яких, в середньому використовується 20-30 літрів води щодня. Австралія також показує високі показники задоволення жителів якістю питної води (93%). Для сільського господарства потрібно 65 % від загальної чисельності вживаної води. Незважаючи на застереження попадання в ґрунтові води отруйних забруднень, це явище є досить поширеним, що ініціює наукові дослідження, орієнтовані на його скорочення. Експерти австралійського Державного центру дослідження підземних вод (NCGRT) і Технологічного університету в Сіднея (UTS) нещодавно запропонували заради апробації новий прийом охорони підземних вод від отруйних забруднень. Вони винайшли будову, яку назвали «акумуляуючий килим». Це пласт землі та рослин, який закриває «поклади» отруйних відходів промисловості. Подібний захисний пласт виступає як сифон, який утримує токсичні речовини, застерігаючи від потрапляння в ґрунт. Серед інших аспектів проблеми екологічної охорони водойм Австралії велике зацікавлення викликає Великий бар'єрний риф, що дає в наявності унікальне накопичення коралових рифів і біоценозу, що містить у собі, зокрема, шість видів морських черепах, 24 види птахів, більше 30 видів морських ссавців, 350 видів коралів, 4000 видів молюсків та

1500 видів риб. Коралові рифи дуже чутливі до антропогенних змін атмосферного клімату. Антропогенно-технічне зростання вмісту діоксиду вуглецю в атмосфері підвищує його кількість в океанічних і морських водах, де він сполучується з водою з утворенням слабкої кислоти [4].

З урахуванням інших джерел забруднення виникає реальна загроза майже повного знищення Великого бар'єрного рифу до кінця XXI століття. Такий прогноз хвилює науковців та соціум та свідчить про те, що значне порушення або знищення Великого бар'єрного рифу матиме серйозні наслідки для економіки штату Квінсленд (туризм є важливою частиною його економіки, і значна частина туризму пов'язана з Великим бар'єрним рифом) [5]. Проблема забруднення довкілля має місце і на найнебезпечніших у світі австралійських пляжах (акули, джерела смертельних отрут кубомедузи та ін.). Багато мегаполісів і штатів відчують дефіцит прісної води. У зв'язку з цим планується спорудження декількох великих водоопреснювальних споруд.

Для населення в літні місяці вводиться обмеження на миття машин, поливання газонів, зволоження територій і води в басейни. Ці складнощі для жителів Австралії слабшають з приходом сезону дощів. Для вирішення проблем з нестачею прісної води планується спорудження спеціальних опреснювальних установок. Це дозволить найбільш нужденним у воді регіонам користуватися водними ресурсами нарівні з іншими і поліпшити екологічну обстановку [3].

На ряду з перерахованими вище питаннями, які найбільш хвилюють науковців, існує ще й забруднення від автотранспорту, та тверді побутові відходи. Зі сміттям австралійці навчилися боротися і ввели відокремлене збирання відходів, за що заслуговують на повагу. Однак багато екологічних проблем Австралії залишаються не вирішеними. Шляхи вирішення безпосередньо залежать від державної політики в галузі охорони навколишнього середовища та подальших розробок науковців [2].

Список літератури

1. Трошинський В. П. Австралія, Австралійський Союз. *Енциклопедія сучасної України* : у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020.

2. Johnson, David. The Geology of Australia. Cambr. : Cambridge University Press, 2009.
3. Ernst Loffler, Anneliese Loffler, A. J. Rose, Denis Warner. Australia: Portrait of a continent. Richmond, Victoria : Hutchinson Group (Australia), 1983. С. 37–39.
4. В Австралії закінчується питна вода. URL: <https://ecotech.news/ecology/453-v-avstraliji-zakinchuetsya-pitna-voda.html>
5. О медико-экологических проблемах Австралии. URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/44059>

Одержано 06.12.2021

УДК 908

M. Pasheva, student of the group CS-21

Svetlana Shcherbyna, Candidate of Pedagogical Sciences

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi

Some facts about Pros and cons of tourism in Greece Tourism in Greece

The article deals about traveling to Greece and about the country as a whole.

The article has the following topics:

1. Pros and cons of tourism in Greece.
2. Interesting facts of Greece.
3. Greek mythology.

In the article tourism in Greece, it is said about pros and cons of tourism in Greece. These texts cover all important issues.

tourism, the heat, mythology, beaches, islands

Summer is the best time of the year. So already in the spring, almost everyone thinks about resting abroad. Before going somewhere, you need to explore this city, write a plan, book hotels and buy plane tickets. Let's observe the pros and cons of traveling to Greece.

The first advantage is that tours to Greece are quite affordable. With all the luxury of local nature, well-groomed beaches, and the comfort of hotels, vouchers to Greece are cheaper than to other popular resorts in Europe [1]. You also need to plan your budget in advance.

Find out the schedule of buses and their prices, as well as think over your route in advance. All this information is on the Internet. It will be sad if, while traveling, you later realize that you do not have enough money.

The second advantage is the variety and beauty of the beaches. Greece boasts a huge number of developed pebbly and sandy recreational areas. Most of them are washed by sea water, transparent as a tear. All beaches are public[1]. There is a good idea how to find out where in the world it is better to go. There is one show called Heads and Tails. Their program shows you how you can arrange your trip for \$ 100 and a trip for a large amount of money.

The third plus is variety. The country consists of the mainland and a huge number of islands, each of which is unique and distinctive. The most popular are Crete, Rhodes, Kos, Corfu, Mykonos. They have excellent opportunities for beach and sightseeing holidays [1].

The fourth benefit is the delicious local produce. Experienced gourmets know that it is in Greek restaurants and taverns that the most delicious dishes are served. Moreover, it will be quite inexpensive to pay for a luxurious meal. And if you multiply this by the hospitality of local residents, then unforgettable feasts are guaranteed [1].

On the other hand, it is difficult to understand Greek, so you need to buy SIM-cards with Internet to find the way to destination and to translate what you want to understand. If you want to know the terrain better, hire a guide.

To avoid the heat, you should always have an umbrella, glasses and sunscreen. However, this problem can be easily solved thanks to competent vacation planning. For example, you should not visit the Acropolis in Athens in the first half of the day in July or August, as at this time the air temperature can reach + 40 ° C [1].

Also, a huge minus are frequent earthquakes, which can scare tourists, since the country is located in a seismically active zone. So, before you go somewhere you need to think about everything in detail.

Interesting facts of Greece

Greece is the land of the sun, more than 250 days a year there is clear weather. This circumstance allows the widespread use of solar panels, just like in the United Arab Emirates [2]. So before moving to Greece, you need to take this fact into account.

Greece owns more than 2 thousand islands, but people live on only 170 of them [2]. Greeks are religious enough? Every school day for Greek students begins with prayer. Before they are going to bed and before every important action or before meals they say a prayer.

If we talk about tourism, Greece is the only country in the world in which the number of tourists exceeds twice the local population. More than 20 million people visit Greece annually, while the country's population is just over 11 million [3]. Also, everyone loves Greece because of its cleanliness, because The Greeks are quite careful about the environment, which is why there are wind farms on almost every island.

A nation of smoking sailors who love aniseed vodka. Greeks are the most smoking nation, over 37% of the population smokes here. Although these calculations are likely to be reduced. Despite the strict copying of tobacco laws, the Greeks are not very respectful of them and continues to smoke in cafes at stations and in parks. At the same time, life expectancy is 82 years.

Greek mythology

Athens - the dispute between Athena and Poseidonome

Rare cities can boast such an inextricable connection with any deity, as Athens can say. The goddess of wisdom Athena gave her name to this city after a competition with Poseidon for the patronage of the city. The god who would give the city the most valuable gift would be revered by the inhabitants as their patron.

Poseidon struck with his trident on the rock of the Acropolis and opened a crevice in it, from which an endless spring gushed. But being a sea god, he could only give the city salty, which means non-potable water [4].

Athena, on the other hand, gave the residents of the city a blooming olive tree - a gift that turned out to be much more valuable for the residents of this area. However, other sources mention that the king of the city of Cecrops was the judge in the dispute between the gods. This is how the capital of Greece began to be called Athens, and not Poseidonia.

Pelion is the mountain of the Centaurs.

Famous ancient centaurs - half-humans and half-horses - lived in the dense forests of Mount Pelion. These creatures were famous not only for their physical strength, but also for their wisdom. The wisest

and fairest of them was the centaur Chiron. Many great heroes of antiquity were trained by Chiron on the green slopes of Pelion. Among them are Hercules, Theseus, Jason, Odysseus, Achilles and his father Peleus, after whom this area was named.

It was Chiron who arranged the glorious wedding of Peleus and Thetis, to which all the gods were invited, with the exception of Eris, the goddess of strife. Angry at this fact, Eris sneaked into the wedding and left a golden apple on the table with the inscription "Most Beautiful". This sparked the famous dispute between the goddesses Hero, Athena and Aphrodite, which led to the chain of events that led to the Trojan War.

References

1. Плюсы и минусы отдыха в Греции URL: <https://md-eksperiment.org/post/20190913-plyusy-i-minusy-otdyha-v-grecii>
2. 25 интересных фактов о Греции URL: <http://xn--80aexocohdp.xn--p1ai/29-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8B%D1%85-%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%BE-%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B8%D0%B8/>
3. 29 интересных фактов о Греции URL: <https://vokrugsveta.ua/interesting/25-interesnyh-faktov-o-gretsii-29-03-2017>
4. Необычные факты о Греции URL: <https://www.vash-otdyh.by/tours/gretsiya/blog/neobychnye-fakty-o-gretsii.html>

Одержано 06.12.2021

УДК 338.48.6

А. Труш, бакалавр гр. МЕВ-19

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м.Кропивницький*

Напрями розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах пандемії

У статті досліджено стан і проблеми розвитку сфери туристичних послуг та основні тенденції зміни іноземних туристичних потоків в Україні під впливом пандемії COVID-19. Визначено напрями розвитку іноземного туризму в Україні в умовах пандемії. Запропоновано фіскальні, монетарні, маркетингові та організаційні інструменти для відновлення іноземного туризму в Україні та маркетингові заходи для зміцнення конкурентних позицій України на зовнішніх ринках.

іноземні туристи, в'їзні туристичні потоки, міжнародні прибуття, туристичні послуги

Постановка проблеми. Пандемія, спричинена вірусом COVID-19, додала нових викликів та загострила загрози розвитку сфери туристичних послуг в Україні. Жорсткі обмеження в міжнародному туризмі істотно скоротили прибутки вітчизняних туристичних компаній, орієнтованих на обслуговування виїзних туристів. Водночас, розвиток внутрішньої туристичної інфраструктури як за кількістю об'єктів, так і за якістю послуг, значно відстає від потреб вітчизняних та зарубіжних туристів. У зв'язку з цим актуальним завданням стає пошук ефективних напрямів розвитку туристичної галузі в умовах кризи та зниження впливу загроз, насамперед внутрішніх, які можуть призвести до руйнування інфраструктурної та кадрової складових туристичного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туристичної галузі в умовах карантинних обмежень, запроваджених для запобігання поширенню пандемії COVID-19, досліджувалися в працях вітчизняних вчених: Бігус М., Гальків Л., Добушовський П. визначають особливості розвитку внутрішнього

та міжнародного туризму під впливом глобальних викликів [1]; Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. обґрунтували комплекс заходів з державної підтримки вітчизняних туристичних підприємств та стимулювання розвитку внутрішнього туризму [2]; Двуліт З.П. та Омелянчук А.Б. оцінили економічні наслідки впливу пандемії на світову туристичну галузь та окреслили напрями виходу з кризи туристичної індустрії [3]; Демків Ю. та Стукач Т. на основі узагальнення світового досвіду з подолання кризи в туристичній сфері визначили перелік адаптаційних заходів з розвитку українського туризму [4]; Михайліченко Г. та Клімова А. проаналізували специфіку трансформації світового туристичного ринку під дією протипандемічних обмежень [5].

Незважаючи на значну увагу науковців до проблем розвитку туризму в Україні та світі під впливом глобальних викликів, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку міжнародного туризму. Актуальність дослідження проблеми відновлення обсягів міжнародних прибуттів обумовлена не лише сповільненням туристичної активності в Україні, але й необхідністю збалансування торгівлі послугами і покращення стану платіжного балансу.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування напрямів розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах пандемії.

Досягнення окресленої мети передбачало постановку та вирішення наступних завдань: дослідження стану і основних тенденцій розвитку сфери туристичних послуг в Україні; аналіз сучасних тенденцій іноземного туризму в Україні; визначення напрямів розвитку іноземного туризму в Україні в умовах пандемії.

Об'єкт дослідження – туристично-рекреаційна сфера в Україні.

Предмет дослідження – інструменти та заходи розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах пандемії.

Результати дослідження. Пандемія, спричинена вірусом COVID-19, додала нових викликів та ще більше ускладнила процес формування вітчизняного туризму як високоефективної, конкурентоспроможної галузі. На перший план вийшли питання утримання галузі в умовах кризи, недопущення її падіння до тих позначок, які унеможливають саме існування вітчизняного туризму, не тільки міжнародного, а й внутрішнього.

Вивчення динаміки туристичних потоків в Україні свідчить про те, що вітчизняні туристичні підприємства мають труднощі в налагодженні своєї роботи в умовах постійних карантинних обмежень. За період з 2014-2019 рр. спостерігалось збільшення іноземних туристів у загальній кількості туристів, обслуговуваних туроператорами, з 17 тис. до 83,7 тис. осіб (табл. 1). Проте, у 2020 р. відбулося зменшення кількості іноземних туристів майже у 8 разів, порівняно з 2019 р. Звернемо увагу на те, що динаміка частки іноземних туристів у загальному обсязі туристичного потоку змінилася зі зростаючої (2014-2018 рр.) на спадну і у 2020 р. значення цього показника було найменшим за весь досліджуваний період. Загалом у 2020 році кількість в'їзних туристів в Україні становила лише 0,6% загального обсягу туристичного потоку в нашій країні.

Таблиця 1 – Динаміка туристичних потоків в Україні у 2014-2020 рр., тис. осіб

Показник	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	2425	2019	2550	2806	4557	5319,9	1957,4
З них:							
в'їзних (іноземних) туристів	17	15	35	39	76	83,7	11,8
частка у загальній кількості, %	0,7	0,7	1,4	1,4	1,7	1,6	0,6
виїзних туристів	2085	1647	2061	2290	4023	4786,6	1758,1
частка у загальній кількості, %	86,0	81,6	80,8	81,6	88,3	89,9	89,8
внутрішніх туристів	323	357	454	477	457	449,6	187,5
частка у загальній кількості, %	13,3	17,7	17,8	17,0	10,0	8,5	9,6
Співвідношення кількості виїзних туристів до внутрішніх	6,4	4,6	4,5	4,8	8,8	10,6	9,4

Джерело: розраховано за [6]

Частка внутрішніх туристів від загальної кількості туристичних потоків у 2019 р. була вдвічі меншою порівняно з 2015 р., що свідчить про переорієнтацію частини внутрішніх туристів на виїзний туризм. Водночас, карантинні обмеження, запроваджені на багатьох іноземних курортах, та тривале закриття кордонів у 2020 р. обумовили зменшення кількості виїзних туристів у 2,7 рази порівняно з 2019 р., проте їх частка у структурі загального туристичного потоку залишилася практично без змін.

Динаміка співвідношення кількості виїзних туристів до кількості внутрішніх мала стійку тенденцію до збільшення і досягла в 2019 році показника 10,6 в порівнянні з 3,6 в 2013 році, тобто збільшення становить 2,9 рази. Зростання цього показника свідчить про занепад внутрішнього туризму в Україні та незорієнтованість (принаймні стратегічну для переважної більшості суб'єктів) вітчизняних операторів туристичного ринку на розвиток внутрішнього туризму, спільне інвестування у вітчизняні об'єкти індустрії гостинності, відпочинку та рекреації. У 2020 р. спостерігалось незначне зменшення співвідношення кількості виїзних туристів до кількості внутрішніх до 9,4, проте такі неістотні зміни не характеризують відновлення обсягів внутрішніх туристичних потоків в Україні. Підтвердженням зазначеного є інформація про структуру обслуговуваних туристів за напрямом подорожування. Так, у 2011 р. кількість подорожуючих в межах України становила 497,5 тис. осіб, а у 2020 р. зменшилася до 187,5 тис. осіб.

Така ситуація характеризує негативні процеси, що відбуваються у вітчизняній сфері туристичних послуг, які не забезпечують повною мірою реалізацію туристичного потенціалу України і отримання позитивних ефектів від функціонування туристичної галузі для економічного зростання. У зв'язку з цим звернемо увагу на існування негативних наслідків для економічного розвитку країни, серед яких вітчизняні вчені виділяють наступні: «стимулювання імпортозалежності в частині туристичних послуг (через підтримку відпочинку закордоном на противагу внутрішньому туризму), деструктивний (як мінімум - не сприяючий) вплив на інвестиційні процеси та інвестиційне забезпечення становлення потужного туристичного комплексу

країни, порушення якісних характеристик організаційно-інституційної структури суб'єктів господарювання, де провідні частки займають найбільші оператори - юридичні особи та найменші суб'єкти - фізичні особи підприємці, за рахунок чого «провалюються» сегменти середнього туристичного бізнесу, що не сприяє збалансованій системі суб'єктів туристичного комплексу» [7, с. 11-14].

Негативні тенденції, що відбуваються у вітчизняній сфері туристичних послуг, та неспроможність до швидкого відновлення цього сектору економіки відображається й у наявності постійного негативного сальдо туристичного потоку України. Упродовж 2017-2020 рр. кількість виїзних туристів істотно перевищувало кількість іноземних туристів (рис. 1). При цьому варто звернути увагу, що у період з 2017 р. по 2019 р. темпи зростання кількості громадян, що виїздили на відпочинок за кордон, були значно вищими, ніж темпи зростання кількості в'їзних туристів в Україну. Зокрема, кількість виїзних туристів у 2019 р. збільшилася на 37% порівняно з 2018 р., а кількість іноземних туристів за цей же період зросла лише на 14%. Темпи зниження цих показників у 2020 р. також істотно відрізнялися. Кількість іноземних туристів у 2020 р. зменшилася на 86,2%, а кількість громадян, які виїздили за кордон з туристичною метою, зменшилася на 61,5%.

Рисунок 1 – Динаміка зміни виїзних та в'їзних туристичних потоків в Україні у 2017-2020 рр.

Джерело: розраховано за [7]

Така динаміка розглянутих показників свідчить про недостатню привабливість туристичних об'єктів та інфраструктури України як для внутрішніх туристів, так і для іноземних. В умовах пандемії ситуація з низькою конкурентоспроможністю вітчизняної сфери туристичних послуг порівняно з країнами-лідерами туристичної індустрії ускладнюється низкою карантинних обмежень та швидкою зміною умов виїзду та в'їзду в різні країни та в Україну.

В умовах пандемії відвідуваність України іноземцями безпосередньо залежить від масштабності та тривалості карантинних обмежень в інших країнах світу. Відносно прості правила перетину українського кордону та проведення вакцинації підвищують привабливість подорожі для іноземних туристів. Проте, у випадку загострення пандемії багато потенційних туристів відкладають поїздку до часу, поки ситуація не покращиться. Згідно повідомлення Державного агентства з розвитку туризму, за 6 місяців 2021 р. Україну відвідали близько 1,5 млн туристів (на 31% менше порівняно з 2019 р.), але у 2-ому кварталі цього року відбулося збільшення кількості туристів у 4 рази порівняно з відповідним періодом 2020 р. [8]. Упродовж першого півріччя Україну відвідали 93 тис. туристів з Туреччини, 34 тис. - з США, 26,6 тис. - з Ізраїлю, 7 тис. - з країн Закавказзя (на 100% зростає кількість вірмен), 15,5 тис. - з Грузії, 16 тис. - з Азербайджану [9].

Результати дослідження основних динамічних та структурних характеристик в'їзних та виїзних туристичних потоків України свідчать про спроможність вітчизняної туристичної галузі поступово зменшувати негативний вплив загроз, обумовлених пандемією, та диверсифікувати свою діяльність на основі створення привабливих туристичних продуктів та виходити на нові географічні ринки.

Стрімке поширення пандемії в світі та високий рівень невизначеності ситуації, обумовлений неочікуваною появою небезпечного штаму вірусу та невідомістю усіх відомих до цього часу профілактичних і лікувальних засобів, призвели до застосування в багатьох країнах радикальних і жорстких карантинних заходів щодо обмеження пересування громадян як всередині країн, так і виїзду за кордон. Україна, враховуючи досвід країн, які найшвидше стикнулися із масштабним зростанням захворюваності та відчули негативний вплив поширення пандемії,

також запровадила значні карантинні обмеження. Водночас, поряд з обмежувальними заходами, урядом було розроблено і впроваджено низку фіскальних та грошово-кредитних заходів наскрізного характеру, які стосувалися економічної діяльності загалом.

При цьому не розробленими залишаються специфічні заходи саме для підтримки туристичної сфери. Отже, актуальною є розробка комплексних заходів, які стосуватимуться як внутрішнього, так і в'їзного туризму, оскільки відновлення і розвиток внутрішнього туризму сприятиме покращенню стану інфраструктурних об'єктів та появі нових туристичних продуктів, які будуть привабливими і для іноземних туристів. Також збільшення внутрішнього туристичного потоку сприятиме зростанню доходів туристичних підприємств, що підвищить їх фінансову спроможність до розробки і реалізації інформаційних та маркетингових заходів, спрямованих на залучення іноземних туристів.

Важливими інструментами відновлення докризових обсягів міжнародних прибуттів в Україну вважаємо впровадження фіскальних і монетарних інструментів для зміцнення конкурентних позицій вітчизняних туроператорів і турагенств в умовах сповільнення економічної та ділової активності в світі і в нашій країні. Застосування гнучкої системи фіскальних заходів у період адаптивного карантину сприятиме збереженню та відновленню діяльності мікропідприємств (за рахунок встановлення нульової ставки за єдиним соціальним внеском для фізичних осіб підприємців), а також забезпечить більш тривалий період пристосування туроператорів до особливих умов ведення бізнесу в умовах пандемії завдяки запровадженню податкових канікул на час локдауну. Зниження ставки ПДВ до 5% на період адаптивного карантину на послуги готелів, закладів харчування, санаторіїв та медичних закладів сприятиме не лише зменшенню податкового тиску на підприємств, а й зробить туристичні послуги доступнішими для громадян України та іноземних туристів.

Для відновлення туристичної галузі ключовим завданням є створення безпечних умов для подорожуючих в транспортних засобах, готелях, ресторанах та на різноманітних туристичних об'єктах. Виконання зазначеного завдання потребує комплексної реалізації заходів грошово-кредитної політики та

маркетингових інструментів. Зокрема, звернемо увагу на те, що стимулювання суб'єктів туристичної діяльності щодо виконання протоколу безпеки подорожей може відбуватися через застосування інструменту субсидій засобів колективного розміщення туристів, які забезпечують тестування, протівірусний та бактерицидний захист приміщень, активно проводять підвищення кваліфікації персоналу щодо дотримання санітарних вимог та протиепідемічних заходів. Туристичні фірми, які дотримуються протоколу безпечних подорожей повинні мати право на отримання пільгового кредиту на реалізацію інвестиційного проекту з впровадження нового туристичного продукту чи виходу на зарубіжні ринки в частині розширення діяльності з в'їзного туризму.

Маркетингові заходи для зміцнення конкурентних позицій України на зовнішніх ринках повинні розроблятися в межах концепції просування туристичних продуктів за трьома напрямками:

- активний, рекреаційний та спеціалізований туризм у різних варіантах, адаптованих до специфіки ринку;
- оздоровчий туризм, з особливим акцентом на медичний туризм, курортний відпочинок, а також SPA-відпочинок;
- міський та культурний туризм, у тому числі менш відомі та мало відвідувані місця з визначними історичними пам'ятками та привабливими природними ландшафтами.

Рекламні заходи з популяризації відпочинку в Україні повинні проводитися в країнах, громадяни яких традиційно відвідують нашу країну, а також в країнах, що є потенційно новими ринками для українських туроператорів. При цьому рекламна кампанія має:

- орієнтуватися на якомога ширшу групу одержувачів інформації;
- використовувати популярні туристичні продукти та тематичний відпочинок як відправну точку для інформування також про нові продукти;
- проводитися з використанням електронних та традиційних інструментів, але з особливим акцентом на інструментах, що забезпечують охоплення широких мас населення (Інтернет).

У зв'язку зі складною епідемічною ситуацією необхідно забезпечити гнучкий підхід до планування та проведення рекламних заходів. У разі погіршення епідемічної ситуації заплановані дії повинні швидко змінювати формулу з «off-line» на

«on-line». Крім того, як і в попередні роки, може виникнути необхідність відмовитися від окремих видів діяльності та замінити їх іншими, які можуть бути реалізовані в умовах жорстких карантинних обмежень.

Для заохочення іноземних туристів до подорожі в Україну на зовнішньому ринку необхідно реалізовувати проекти в таких напрямках:

- зосередження на побудові позитивного іміджу України (заснований переважно на пріоритетному іміджевому продукті – міському та культурному туризмі, формуванні іміджу України як привабливого туристичного місця; цей тип проектів орієнтований насамперед на споживачів, а у випадку ринків, де Україна є мало відомою як дестинація – також для туроператорів та турагентів);

- туристичні продукти у сфері міського та культурного туризму (проекти, орієнтовані на підприємства туристичної сфери та окремих споживачів);

- туристичні продукти у сфері рекреаційного та активного туризму (адресовані як підприємствам туристичної галузі, так і окремим споживачам).

Хвилеподібний перебіг пандемії COVID-19 показує, що необхідно розробляти різні сценарії діяльності вітчизняних туроператорів на зарубіжних ринках відповідно до ймовірних обмежень - від запровадження повного карантину до досягнення «нової рівноваги» в короткостроковій або довгостроковій перспективі, тобто практично повне скасування обмежень, з незначним або відсутністю відчуття загрози з боку споживачів. Відповідно, можуть розроблятися пропозиції різних тематичних кампаній, які будуть реалізовані залежно від поточної ситуації в Україні та на зарубіжних ринках.

У разі погіршення епідемічної ситуації та посилення обмежень, навіть до повернення локдауну, діяльність туристичних організацій повинна бути спрямована на підтримку позитивного іміджу України серед споживачів. Що стосується індустрії закордонного туризму, основною метою туроператорів має стати збереження відносин з турагентами, які раніше забезпечували поїздки громадян своїх країн до України, а також налагодження нових контактів. В цих умовах діяльність буде орієнтована на потенційних туристів з країн, географічно наближених до України, що уможливило приїзд автомобілем (Польща,

Німеччина, Чехія, Словаччина, Молдова, Білорусь).

Під час зняття обмежень та відновлення туристичної активності необхідно впроваджувати заходи, які спонукатимуть потенційних туристів відвідати Україну якомога швидше. Повідомлення, адресоване споживачам, має бути більш конкретним в стосуватися привабливих туристичних продуктів, а діяльність - спрямовуватися не лише на пріоритетні та перспективні ринки, а й на групу країн, які є віддаленими від України (Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Катар). Предметом рекламної кампанії має стати українська природа, оздоровлення та пост-ковідна реабілітація.

Для зміцнення конкурентних позицій туристичних послуг українських туроператорів на відносно нових ринках, зокрема країн Близького Сходу, доцільно використовувати маркетинг впливу (influencer marketing). Використання цього інструменту для реалізації заходів з просування України на зарубіжних ринках дозволяє будувати її позитивний імідж на основі думок впливових суб'єктів ринку туристичних послуг, які доступні для інших користувачів Інтернету. Унікальний і незвичайний контент, підготовлений онлайн-авторами, а потім поширений ними в соціальних мережах (включаючи Youtube, Facebook, Instagram), сприятиме створенню іміджу України як привабливого туристичного напрямку та заохочуватиме туристів відвідати нашу країну. Предметом рекламної кампанії у співпраці з інфлюенсерами мають стати привабливі місця та події, природа і сприятливий клімат, активний туризм, оздоровчий, міський та культурний туризм (особливо менше відомі та відвідувані місця, атракціони та кулінарні маршрути). Особливий наголос необхідно робити на аспектах, пов'язаних з дотриманням протоколу безпеки подорожей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження виявлено погіршення ситуації у сфері туристичних послуг України під впливом пандемії. У 2020 р. відбулося зменшення частки іноземних туристів у загальному туристичному потоці порівняно з попередніми періодами. Кількість виїзних туристів також зменшилася, але сальдо зовнішньої торгівлі туристичними послугами України з країнами-лідерами туристичних послуг залишається від'ємним.

Ефективними інструментами відновлення міжнародних прибуттів в Україну можуть стати фіскальні та монетарні заходи,

які сприятимуть зміцненню конкурентних позицій вітчизняних туристичних підприємств за рахунок встановлення пільгового оподаткування, адаптації туроператорів до особливих умов ведення бізнесу в умовах пандемії завдяки запровадженню податкових канікул на час локдауну, підвищенню доступності туристичних послуг для туристів завдяки зниженню ставки ПДВ на період адаптивного карантину на послуги готелів, закладів харчування, санаторіїв та медичних закладів. Туристичні фірми, які дотримуються протоколу безпечних подорожей повинні мати право на отримання пільгового кредиту на реалізацію інвестиційного проекту з впровадження нового туристичного продукту чи виходу на зарубіжні ринки в частині розширення діяльності з в'їзного туризму.

В умовах пандемії актуальними вважаємо маркетингові заходи для зміцнення конкурентних позицій України на зовнішніх ринках за такими напрямками: активний, рекреаційний та спеціалізований туризм; медичний туризм, курортний відпочинок, SPA-відпочинок; міський та культурний туризм, мало відвідувані місця з історичними пам'ятками та природними ландшафтами. Рекламні заходи з популяризації відпочинку в Україні повинні проводитися в країнах, громадяни яких традиційно відвідують нашу країну, а також в країнах, що є потенційними новими ринками для українських туроператорів, зокрема країн Перської затоки.

Список літератури

1. Бігус М. М., Гальків Л. І., Добушовський П.А. Туристичний бізнес під впливом сучасних змін, зумовлених світовими викликами. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №3 (69). С. 7-12.
2. Кулиняк І.Я., Жигало І.І., Ярмола К.М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. *Бізнес Інформ*. 2021. No 1. С. 177–184.
3. Дзуліт З.П., Омелянчук А.Б. Економічні наслідки впливу пандемії COVID-19 на сферу туризму. *Ефективна економіка*. 2020. №12.
4. Демків Ю. М., Стукач Т. М. Українська туристична галузь у світовому середовищі: адаптація за умов впливу глобальної міжнародної кризи COVID-19. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 4(60). С. 18-25.
5. Михайліченко Г., Клімова А. Світовий туристичний ринок: трансформації після пандемії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 2. С. 21-37.
6. Туристична діяльність в Україні. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tur_htm (дата звернення: 20.11.2021).

7. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Рудковський О.В., Белікова С.О. Аспекти безпеки розвитку туристичної галузі України в умовах гібридних загроз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 10-15.
8. Кількість туристів до України за 1-е півріччя 2021 року зросла на 9% в порівнянні з 2-им півріччям 2020 року. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/kilkosti-turistiv-do-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2021-roku-zroslo-na-9-v-porivnyanni-z-drugim-pivrichchiam-2020-roku> (дата звернення: 20.11.2021).
9. Хожайнова В. У пошуках дощу. Скільки грошей привезли в Україну туристи з арабських країн. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/u-poshukah-doshchu-skilki-groshey-privezli-v-ukrajinu-turisti-z-arabskih-krajin-27092021-438119> (дата звернення: 20.11.2021).

Одержано 24.12.2021

УДК 657.9

Б. Ащеулов, здобувач бакалаврського рівня вищої освіти, гр. ОО-20ск(3)

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м.Кропивницький*

Аналіз доходів і витрат та оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності ОСББ

У статті розглянуто основні напрямки фінансового забезпечення діяльності Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Зауважено на необхідності встановлення обґрунтованого тарифу, що є базою для складання кошторису доходів і витрат ОСББ. Надано додаткові докази, що раціональний тариф повинен гарантувати забезпечення ОСББ достатніми фінансовими ресурсами, необхідним для управління та обслуговування будинків та прибудинкової території. Проведено аналіз складу та структури доходів і витрат діючого у м. Кропивницький ОСББ «ІВУШКА-2». Здійснено висновки щодо раціональності використання коштів ОСББ та загальну оцінку ефективності його фінансово-господарської діяльності.

об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, доходи, витрати, тариф, кошторис ОСББ

Постановка проблеми. Ринкові перетворення та приватизаційні процеси зумовили виникнення потреби у пошуку ефективних способів управління багатоквартирними будинками, адже методи та форми управління, що застосовують житлово-експлуатаційні об'єднання не відповідають викликам часу та є застарілими. Одним із інноваційних способів управління багатоквартирними будинками є Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, діяльність та правовий статус яких закріплено на законодавчому рівні. Така форма управління багатоквартирним будинком вимагає від керівництва ОСББ фахової підготовки, компетентності, відповідальності та порядності. Тільки професійний та обґрунтований підхід забезпечить ефективне ведення фінансово-господарської діяльності будь-якого ОСББ.

«За даними Державної служби статистики, якщо на 1 липня 2015 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19> зареєстрованих ОСББ в Україні було 16173, то станом на 1 травня 2021 р. їх кількість сягнула 36050. За 6 років таких об'єднань стало більше ніж удвічі. У той же час, дуже мала кількість припинила свою діяльність, знаходяться в стані припинення або не завершили державну реєстрацію» [1].

Не дивлячись на впевнене зростання кількості ОСББ, наразі вони стикаються з низкою проблем методичного та організаційного характеру, які впливають на ефективність їх діяльності, а саме: застарілий житловий фонд, що часто потребує капітального ремонту або модернізації; небажання мешканців брати відповідальність за підтримання експлуатаційного стану майна, що перебуває у спільній власності та його поліпшення; відсутність чіткої методики формування величини внесків на управління та утримання будинків та прибудинкової території (тариф); недосконала система субсидіювання та відшкодування внесків шляхом надання пільг окремим категоріям мешканців; відсутність чітких методик та рекомендацій щодо побудови облікової політики в ОСББ тощо. Ці та інші фактори сповільнюють процеси поширення інноваційних способів управління багатоквартирними будинками та знижують ефект від їх впровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не можна не враховувати надбання українських вчених при вивченні проблем житлово-комунального господарства, а саме:

Н. Байстрюченко, С. Брік, О. Головченко, Н. Гура, О. Димченко, З. Задороджний Д. Кондратенко, Я. Крупка, С. Левицька, Н. Мороз, О. Пугаченко, Т. Фоміна, Н.Хвищун, О. Юнін та інші, а вагомий внесок у дослідження питань ефективності діяльності та її оцінки внесли І. Кац, В. Красовський, П. Малишев, П. Микитюк, Л. Стригуль, Т. Хачатуров, А. Череп, М. Чумаченко та інші.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є проведення аналізу доходів і витрат Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та оцінка ефективності їх фінансово-господарської діяльності.

Для досягнення поставленої мети було визначено і вирішено такі завдання:

- визначено склад доходів і витрат ОСББ «ІВУШКА-2»;
- досліджено структуру доходів і витрат досліджуваного ОСББ;
- проаналізовано структурні зміни у складі доходів і витрат ОСББ;
- простежено динаміку змін зазначених показників та охарактеризовано їх реальні та ймовірні причини;
- сформовано висновок щодо ефективності фінансово-господарської діяльності ОСББ «ІВУШКА-2».

Об'єкт дослідження – процес функціонування та інформаційного забезпечення діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

Предметом дослідження є методичні та практичні аспекти аналізу доходів і витрат ОСББ «ІВУШКА-2».

Методи дослідження базуються на використанні комплексу загальнонаукових та спеціальних прийомів дослідження: порівняння, абстрагування, аналізу та синтезу, що забезпечили використання системного підходу в оцінці ефективності фінансово-господарської діяльності ОСББ.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку – це «юридична особа, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна» [4].

ОСББ – відносно нова організаційно-правова форма господарювання в Україні, виникнення якої пов'язано з питаннями права власності, обслуговування житла та управління ним. «Об'єднання створюється для забезпечення і захисту прав співвласників та дотримання їхніх обов'язків, належного утримання та використання спільного майна, забезпечення своєчасного надходження коштів для сплати всіх платежів, передбачених законодавством та статутними документами» [4].

Для того, щоб мати достатню кількість коштів для утримання будинків та прибудинкових територій кожне ОСББ визначає склад витрат, що необхідні для підтримання об'єктів у придатному для експлуатації стані та його поліпшення (модернізація). Планові витрати становлять основу так званого тарифу, на основі якого розраховується величина внесків мешканців за управління та утримання будинками та прибудинковими територіями.

«Послуги з утримання будинку та прибудинкових територій повинні покриватись за рахунок встановлених тарифів ОСББ, які самостійно (власними силами або із залученням на договірній основі інших юридичних та фізичних осіб) забезпечують утримання будинку і прибудинкової території. При визначенні величини платежів на утримання будинку і прибудинкової території повинні виходити із розміру витрат на утримання будинку і прибудинкової території, передбачених кошторисом об'єднання, який відповідно до статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» затверджується загальними зборами» [5, с. 84].

Отже, основною вихідною величиною, на якій базується фінансово-господарська діяльність будь-якого ОСББ є розмір плати за надання послуг з утримання будинку та прибудинкової території (тариф). Тариф обчислюється керівництвом ОСББ, погоджується з ревізійною комісією та виноситься для затвердження на загальних зборах співвласників. Як правило, до розміру плати за надання послуг з утримання будинку та прибудинкової території включаються планові поточні витрати, які необхідні для безпечної експлуатації житлових та нежитлових приміщень ОСББ. Також враховується величина поточних та капітальних ремонтів, резервних коштів на усунення непередбачуваних ситуацій тощо.

При обчисленні тарифу слід враховувати той факт, що пільги та субсидії надаються тільки у межах визначених

законодавством розмірах, тобто бажано, щоб тариф не перевищував даний розмір – у такому разі певні категорії соціально не захищених мешканців отримують пільги або субсидії. Сума, що підлягає сплаті співвласниками ОСББ обчислюється шляхом множення встановленого тарифу на житлову площу квартири окремого власника.

Для дослідження складу та структури доходів ОСББ нами було використано дані одного із діючих кропивницьких Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків «ІВУШКА-2». Доходи ОСББ «ІВУШКА-2» складаються з: квартирної плати співвласників; державних субсидій та пільг; благодійних внесків та інших доходів.

Пільги громадянам-співвласникам ОСББ надаються на підставі Порядку надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї [3]. Субсидії призначаються на підставі вимог Положення про порядок призначення житлових субсидій [2].

Для вивчення складу та структури доходів, нами на підставі виписок установ банків та реєстрів синтетичного обліку, згруповано дані про надходження коштів на поточні рахунки ОСББ «ІВУШКА-2» (таблиці 1-3).

Таблиця 1 – Надходження коштів на поточний рахунок ОСББ «ІВУШКА-2» за 2018 рік

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування пільг	Інші надходження	Разом
Січень	14320,14	0	0	0	14320,14
Лютий	21458,02	24923,22	1919,66	35,11	48336,01
Березень	20810,71	29233,92	2539,86	0	52584,49
<i>I квартал</i>	<i>56588,87</i>	<i>54157,14</i>	<i>4459,52</i>	<i>35,11</i>	<i>115240,64</i>
Квітень	13269,09	14040,69	1380,26	215,56	28905,6
Травень	18596,58	10979,41	1325,13	200,9	31102,02
Червень	25833,14	0	1325,13	206,4	27364,67
<i>II квартал</i>	<i>57698,81</i>	<i>25020,1</i>	<i>4030,52</i>	<i>622,86</i>	<i>87372,29</i>

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування вання пільг	Інші надходження	Разом
Липень	23786,7	4888,77	1554,34	89,94	30319,75
Серпень	27808,42	281,13	1533,56	400	30023,11
Вересень	23958,26	2906,47	1533,56	200	28598,29
<i>III квартал</i>	<i>75553,38</i>	<i>8076,37</i>	<i>4621,46</i>	<i>689,94</i>	<i>88941,15</i>
Жовтень	45110,66	5624,3	1450,87	450,49	52636,32
Листопад	40969,36	190,73	1921,46	0	43081,55
Грудень	32321,31	12953,98	555,51	0	45830,8
<i>IV квартал</i>	<i>118401,33</i>	<i>18769,01</i>	<i>3927,84</i>	<i>450,49</i>	<i>141548,67</i>
Разом за 2018 рік	308242,39	106022,62	17039,34	1798,4	433102,75
Питома вага	71,17	24,48	3,93	0,42	100,00

Таблиця 2 – Надходження коштів на поточний рахунок ОСББ «ІВУШКА-2» за 2019 рік

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування вання пільг	Інші надходження	Разом
Січень	28847,27	8216,39	2103,97	50	39217,63
Лютий	27891,14	9569,85	2103,97		39564,96
Березень	31513,31	859,77	2084,78		34457,86
I квартал	88251,72	18646,01	6292,72	50	113240,45
Квітень	36788,97	735,58	2123,16		39647,71
Травень	43097,07		2103,97		45201,04
Червень	37406,35		2103,97	600	40110,32
II квартал	117292,39	735,58	6331,1	600	124959,07
Липень	39172,47			415,25	39587,72
Серпень	43916,15			515,41	44431,56
Вересень	39825,25				39825,25

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування пільг	Інші надходження	Разом
III квартал	122913,87	0	0	930,66	123844,53
Жовтень	36702,31		1238,06		37940,37
Листопад	36422,43				36422,43
Грудень	45727,56				45727,56
IV квартал	118852,3	0	1238,06	0	120090,36
Разом за 2019 рік	447310,28	19381,59	13861,88	1580,66	482134,41
Питома вага	92,78	4,02	2,88	0,33	100,00

Таблиця 3 – Надходження коштів на поточний рахунок ОСББ «ІВУШКА-2» за 2020 рік

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування пільг	Інші надходження	Разом
Січень	35840,59			12278,5	48119,09
Лютий	37958,55	426,26	5517,35	17,32	43919,48
Березень	39843,07	837,32	1585,48	80	42345,87
I квартал	113642,21	1263,58	7102,83	12375,82	134384,44
Квітень	34643,46	443,69	2279,5	42,08	37408,73
Травень	41170,66	664,19	1442,25		43277,1
Червень	38348,07		524,58		38872,65
II квартал	114162,19	1107,88	4246,33	42,08	119558,48
Липень	46766,9	148,09	398,48	400	47713,47
Серпень	33080,49	240,11	236,86	200	33757,46
Вересень	39456,42	69,29	299	400	40224,71
III квартал	119303,81	457,49	934,34	1000	121695,64
Жовтень	39381,21	28,85	283,8	806,5	40500,36
Листопад	46417,45	419,54	688,13		47525,12
Грудень	42333,17	239,18	894,3		43466,65

Місяць	Плата співвласників згідно тарифу	Щомісячна житлова субсидія	Відшкодування пільг	Інші надходження	Разом
IV квартал	128131,83	687,57	1866,23	806,5	131492,13
Разом за 2020 рік	475240,04	3516,52	14149,73	14224,4	507130,69
Питома вага	93,71	0,69	2,79	2,80	100,00

У таблиці 4 представлено динаміку доходів ОСББ «ІВУШКА-2» за 2018-2020 роки.

Дані таблиці 4 свідчать про те, що протягом трьох років відбувалось постійне збільшення доходів ОСББ «ІВУШКА-2»: у 2018 році на поточний рахунок надійшло 433102,75 грн., у 2019 році – 482134,41 грн.; у 2020 році – 507130,69 грн. Так, у 2020 році у порівнянні з 2018 роком надходження усіх видів збільшились на 74027,94 грн. (або на 17,09%), а у порівнянні з 2019 роком – на 24996,28 грн. (або на 5,18%). Таке збільшення відбулось основною мірою через зростання тарифу на утримання будинку та прибудинкових територій.

Таблиця 4 – Динаміка надходження коштів на поточний рахунок ОСББ «ІВУШКА-2» у 2018-2020 роках

Вид надходжень/рік	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення (грн.) у 2020 році відносно:		Відносне відхилення (%) у 2020 року відносно:	
				2018	2019	2018	2019
Квартирна плата мешканців	308242,3	447310,2	475240,0	166997,6	27929,76	54,18	6,24
Щомісячна житлова субсидія	106022,6	19381,59	3516,52	-102506,1	-15865,07	-96,68	-81,86
Відшкодування пільг	17039,3	13861,88	14149,73	-2889,61	287,85	-16,96	2,08
Інші надходження	1798,4	1580,66	14224,4	12426,00	12643,74	690,95 (або у 8 разів)	799,90 (або у 9 разів)
Разом	433102,7	482134,4	507130,6	74027,94	24996,28	17,09	5,18

Розмір житлової субсидії зменшився через запровадження

їх монетизації. Так, у 2020 році відносно 2018 року зменшення сталося на 102506,10 грн. (або на 96,68%), а відносно 2019 року – на 15865,07 грн. (або на 81,86%).

Відшкодування квартирної плати у вигляді пільг окремим категоріям громадян змінилось не суттєво. Зменшення у 2020 році відносно 2018 року на 2889,61 грн. (або 16,96%) пов'язане з тим, що деякі мешканці не підтвердили статус «пільговика», а тому певний час не отримували відшкодування розміру квартирної плати з бюджету.

Інші надходження збільшились суттєво: у 2020 році відносно 2018 року – на 12426,0 грн. (або у 8 разів), а відносно 2019 року – 12643,74 грн. (або у 9 разів). Таке збільшення пов'язане з тим, що Голова Правління ОСББ «ІВУШКА-2» проводить активну роботу із залучення благодійної та спонсорської допомоги фізичних та юридичних осіб (допомога від інтернет-провайдерів, які розміщують своє обладнання на дахах будинків, використання площі стін для розміщення рекламних банерів, розміщення реклами на дошках оголошень тощо), здавання в оренду нежитлових приміщень (аптека, банківська установа, магазин), отримання допомоги від місцевих депутатських фракцій (особливо дана робота активізувалась під час передвиборчої кампанії 2019 та 2020 років). Також Голова Правління ОСББ ініціює збір коштів з мешканців будинків для проведення ряду робіт (за їх згодою). Крім того, із незапланованих коштів, що надійшли в ОСББ «Івушка-2» є надходження готівкових коштів від здачі вторинної сировини (макулатури, металобрухту, пластикової та скляної тари тощо) Також до складу доходів ОСББ «ІВУШКА-2» відносяться проценти банку за «вільний залишок коштів» згідно договорів.

Істотний вплив на ефективність діяльності ОСББ здійснює склад, структура витрат та раціональне управління ними. Тому у таблиці 5 нами згруповано витрати ОСББ «ІВУШКА-2» за 2018-2020 роки та визначену питому вагу кожного їх виду у загальній величині.

Таблиця 5 – Розмір та структура витрат на ОСББ у 2018-2020 роках

Вид витрат/роки	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Разом
	Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %	
Витрати на оплату електроенергії	22429,68	5,02	15461,0	3,24	6217,68	1,21	44108,36
Витрати на вивіз сміття	38783,88	8,68	30427,7	6,37	513,36	0,10	69724,94
Витрати на оплату праці	133096,2	29,78	177028	37,06	209522	40,84	519646,9
Витрати на сплату податків, внесків від фонду оплати праці	72433,62	16,21	76355,3	15,98	136993	26,70	285781,9
Витрати на оплату матеріалів та послуг	171856,1	38,46	166756	34,91	148386	28,92	486998,5
Витрати на оплату банківського обслуговування	3018,13	0,68	3426,83	0,72	3046,48	0,59	9491,44
Витрати на оплату послуг аварійно-диспетчерської служби	800,30	0,18	1307,00	0,27	930,00	0,18	3037,30
Витрати на обслуговування димовентканалі в	3000,00	0,67	5400,00	1,13	5400,00	1,05	13800,00
Обслуговування програми «ОСББ-онлайн»	1207,10	0,27	936,00	0,20	1664,00	0,32	3807,10
Інші витрати	232,62	0,05	591,84	0,12	406,5	0,08	1230,96
Разом	446857	100	477690	100	513079	100	1437627

Згруповані у таблиці 5 дані вказують на те, що значущу питому вагу протягом 2018-2020 років у складі витрат ОСББ «ІВУШКА-2» становлять витрати на оплату праці. В ОСББ «ІВУШКА-2» згідно штатного розпису працює 5 осіб:

Голова Правління (1,0 ставки), бухгалтер (1,0 ставки), прибиральниця сходових клітин під'їздів (1,0 ставки), двірник (дві особи по 0,5 ставки). До цих же витрат можна додати і витрати на сплату податків, зборів, внесків, пов'язаних з нарахуванням та виплатою заробітної плати. Так, у 2018 році витрати на оплату праці становили 133096,25 грн. (або 29,78%); у 2019 році – 177028,40 грн. (або 37,06%); у 2020 році – 209522,24 грн. (або 40,84%). Витрати на сплату податків, зборів, внесків, пов'язаних з виплатою заробітної плати у 2018 році становили 72433,62 грн. (або 16,21%); у 2019 році – 76355,30 грн. (або 15,98%); у 2020 році – 136993,03 грн. (26,70%). Виходячи з вищенаведених даних, можна стверджувати, що праця персоналу, який здійснює управління та обслуговування будинків та прибудинкової території коштує співвласникам ОСББ «ІВУШКА-2» недешево: у 2018 році – 205529,87 грн. (або 45,99%); у 2019 році – 253383,70 грн. (або 53,04%); у 2020 році – 346515,27 грн. (або 67,54%). Цифри вказують, що це половина (і навіть більше) всіх витрат ОСББ «ІВУШКА-2». Це становить половину, і навіть більше, усіх витрат досліджуваного ОСББ.

На другому місці знаходяться витрати на оплату вартості матеріалів та послуг, необхідних для поточного обслуговування будинків та прибудинкової території. Так, у 2018 році доля таких витрат у загальній величині становила 171856,08 грн. (або 38,46%); у 2019 році – 166756,04 грн. (або 34,91%); 148386,39 грн. (або 28,92%).

Витрати на оплату вивозу сміття у 2018 році становили 38783,88 грн. (або 8,68% від загальної величини витрат ОСББ «ІВУШКА-2»), у 2019 році даний показник вже становив 30427,70 грн. (або 6,37%), у 2020 році – 513,36 грн. (або 0,10%). Такі структурні зміни у даній статті витрат відбулись через те, що у липні 2019 року було виведено зі складу тарифу ОСББ «ІВУШКА-2» вартість оплати послуг з вивезення сміття. Відтоді мешканці самостійно оплачують дану послугу ТОВ «Екостаїл» (м. Кропивницький). Проте, у 2020 році 513,36 грн. було сплачено постачальнику за вивезення гілок після санітарної обрізки дерев.

Витрати на оплату електроенергії (освітлення місць загального користування – під'їзди, підвали, прибудинкова територія) у 2018 році становили 22429,68 грн. (або 5,02% від загальної величини витрат ОСББ «Івущка-2»); у 2019 році – 15461,0 грн. (або 3,24%), у

2020 році – 6217,68 грн. (1,21%). Таке зниження пов'язано з введенням суворого режиму економії енергоресурсів (контроль за вимиканням світла вдень та придбання енергозберігаючих лампочок), що призвело до зниження обсягів споживання електроенергії.

Всі інші витрати (банківське обслуговування, послуги аварійно-диспетчерської служби, обслуговування димовентиляційних каналів, обслуговування програми «ОСББ-онлайн»), займають незначну питому вагу у загальній величині та протягом трьох років не зазнали суттєвих структурних змін.

Для аналізу динаміки витрат ОСББ «ІВУШКА-2» протягом трьох років скористаємось таблицею 6.

Таблиця 6 – Динаміка витрат в ОСББ «ІВУШКА-2» у 2018-2020 роках

Вид витрат/роки	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення (грн.) у 2020 році відносно:		Відносне відхилення (%) у 2020 року відносно:	
				2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.
Витрати на оплату електроенергії	22429,68	15461,00	6217,68	-16212,0	-9243,32	-72,28	-59,78
Витрати на вивіз сміття	38783,88	30427,70	513,36	-38270,5	-29914,3	-98,68	-98,31
Витрати на оплату праці	133096,2	177028,4	209522,2	76425,99	32493,84	57,42	18,36
Витрати на сплату податків, внесків від фонду оплати праці	72433,62	76355,30	136993,0	64559,41	60637,73	89,13	79,42
Витрати на оплату матеріалів та послуг	171856,0	166756,0	148386,3	-23469,6	-18369,6	-13,66	-11,02
Витрати на оплату банківського обслуговування	3018,13	3426,83	3046,48	28,35	-380,35	0,94	-11,10

Вид витрат/роки	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення (грн.) у 2020 році відносно:		Відносне відхилення (%) у 2020 році відносно:	
				2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.
Витрати на оплату послуг аварійно-диспетчерської служби	800,30	1307,00	930,00	129,70	-377,00	16,21	-28,84
Витрати на обслуговування димовентканалів	3000,00	5400,00	5400,00	2400,00	0,00	80,00	0,00
Обслуговування програми «ОСББ-онлайн»	1207,10	936,00	1664,00	456,90	728,00	37,85	77,78
Інші витрати	232,62	591,84	406,50	173,88	-185,34	74,75	-31,32
Разом	446857,7	477690,1	513079,7	66222,02	35389,57	14,82	7,41

Отже, як видно з даних таблиці 6, збільшення відбулось за такими статтями витрат, як «Витрати на оплату праці» та «Витрати на сплату податків, внесків від фонду оплати праці». У 2020 році відносно 2018 року відбулось збільшення на 76425,99 грн. (або на 57,42%), а у порівнянні з 2019 роком – на 32493,84 грн. (або на 18,36%). Відповідно, через зростання витрат на оплату праці відбувається і збільшення витрат на сплату податків, зборів, внесків, пов'язаних з її виплатою. Так, у 2020 році вони збільшились відносно 2018 року на 64559,41 грн. (або на 89,13%), а у порівнянні з 2019 роком – на 60637,73 грн. (або на 79,42%). Таке суттєве збільшення пов'язане зі зростанням законодавчо встановленого рівня мінімальної заробітної плати. Також відбулось зменшення витрат на освітлення місць загального користування у 2020 році відносно 2018 року на 16212,0 грн. (або на 72,28%), а порівняно з 2019 роком – на 9243,32 грн. (або на 59,78%).

Через виведення зі складу тарифу витрат на оплату послуг з вивезення сміття відбулось їх зменшення у 2020 році у порівнянні з 2018 роком на 38270,52 грн. (або на 98,68%), а відносно 2019 року – на 29914,34 грн. (або на 98,31%).

У цілому, зменшення будь-яких витрат вказує на певну економію ресурсів ОСББ «ІВУШКА-2», проте зменшення витрат на оплату матеріалів та послуг не завжди можна розцінювати як економію, адже це може бути свідченням того, що протягом трьох

років на ОСББ «ІВУШКА-2» зменшилась кількість робіт з поліпшення якості життя мешканців (не закуповувались витратні матеріали, не проводились певні роботи тощо). Саме тому, в даному випадку варто більш детально проаналізувати такі витрати та з'ясувати причини так званої економії, адже вона не завжди несе позитивний ефект. Так, у 2020 році відносно 2018 року матеріальні витрати та витрати на оплату послуг зменшились на 53469,69 грн. (або на 13,66%), а у порівнянні з 2019 роком – на 18369,65 грн. (або на 11,02%). Всі інші витрати не суттєво змінилися протягом останніх трьох років і в основному пов'язані або зі зміною вартості послуг, або зміною договірних відносин з надавачами послуг. Тому вони не здійснюють визначального впливу на загальний склад та структуру витрат ОСББ «ІВУШКА-2».

Висновки. Отже, проведений аналіз дає підстави сформулювати такі висновки: ОСББ «Івушка-2» протягом 2018-2020 років працювало в умовах дефіциту коштів; сума затвердженого тарифу не покривала повною мірою витрати, які необхідно було фінансувати у терміновому порядку через несвоєчасний перегляд тарифу; через порушення розрахункової дисципліни кошти несвоєчасно надходили на поточні рахунки ОСББ «ІВУШКА-2»; у 2018 році мали місце затримки відшкодування субсидій та пільг; через значну питому вагу інших витрат не проводяться необхідні капітальні ремонти та модернізація житлового фонду; несвоєчасне проведення загальних зборів засновників не дозволяє актуалізувати (переглянути) розмір внесків співвласників (а також кошторис) у відповідності до законодавчих змін та інфляційних процесів; відволікання коштів на інші потреби (інколи і не надто потрібні) не дозволяє накопичувати їх для проведення ефективних та масштабних капітальних ремонтів; ряд витрат, понесених ОСББ «ІВУШКА-2» можна було уникнути шляхом включення певних видів робіт до посадових обов'язків двірників або прибиральників під'їздів (наприклад, прибирання горищ, повний або хоча б частковий викос трави). Виходячи з викладеного, вважаємо, що кошти на ОСББ «Івушка-2» можна використовувати більш ефективно та раціонально.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі виконання кошторисних показників та розробці пропозицій щодо підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

Список літератури

1. Динаміка створення ОСББ в Україні. URL: [https://www.mdi.org.ua/novyny/novini-po-mistam/26-kijiv/529-dinamika-stvorennya-osbb-v-ukrajini#:~:text=\(дата звернення: 14.12.2021\)](https://www.mdi.org.ua/novyny/novini-po-mistam/26-kijiv/529-dinamika-stvorennya-osbb-v-ukrajini#:~:text=(дата звернення: 14.12.2021))
2. Положення про порядок призначення житлових субсидій : Постанова Кабінету міністрів України від 21 жовт. 1995 р. № 484. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.11.2021)
3. Порядок надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї : Постанова Кабінету міністрів України від 04 черв. 2015 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.11.2021)
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29 лист. 2001 р. № 2866-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14> (дата звернення 04.12.2021)
5. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Формування тарифу на послуги з утримання будинків та прибудинкових територій. *Міжнародний науковий журнал «Економічний дискурс»*. 2017. № 3. С. 82-92.

Одержано 27.12.2021

Зміст

<i>Ю.Г. Стежко</i> Продуктивні методи перекладу безеквівалентних термінів.....	3
<i>К. Zadoroznij, Svetlana Shcherbyna</i> Some features of the education system in Australia.....	11
<i>І.Б. Сергенчук, С.В. Щербина</i> До питання екологічна ситуації в Канаді.....	16
<i>П.Г. Цюцюра, С.В. Щербина</i> Аналіз особливостей та шляхів вирішення екологічної проблеми Австралії.....	22
<i>М. Pasheva, Svetlana Shcherbyna</i> Some facts about Pros and cons of tourism in Greece Tourism in Greece.....	25
<i>А. Труш</i> Напрями розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах пандемії.....	29
<i>Б.С. Ащеулов</i> Аналіз доходів і витрат та оцінка ефективності фінансово- господарської діяльності ОСББ.....	40

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 29

Відповідальний за випуск Будулатій В.В.
Комп'ютерна верстка І.М. Каліч
Тиражування О. Г. Каліч

*Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво № ДК 4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 25
тел./факс 24-35-53*

Підписано до друку 30.12.2021р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Офсетний друк. Умов. друк. арк. 2,63.
Тираж 300 прим. Зам. № 0611